

així mateix de Bna. cap al Sud (Valls, infra, *vetlla*).

DERIV.: *Vetlla* [S. XIII]. En Jaume I, tant en el sentit abstracte de guarda nocturna, com en el concretat a 'sentinella de nits': «una nyut, quan Nós jahfem e l lit, e era la *vetla* de la companya de l'infant En Pere, 5 venc a Nós Bn. de Vilert ---»; d'altra banda: «metem *vetles* en cascun dels castels, axí con se tanyia de fer» (Ag., 459, 296). «La paciència, fortitud e amor conjugal de Griselda, la història de la qual fou per mi de llatí en nostre vulgar transportada, callaré: car tant és 10 notòria, que ja la reciten, per enganar les nits en les *vetles*, e com filen en hivern entorn del foc», BMetge (*Somni* IV, NCL., 142.26).¹

Ve a ser l'acc. que el DAG. concreta a Calceit: «reunió o tertúlia que en l'hivern fan una dotzena de veïns, 15 reunint-se a una casa per treballar o passar l'estona»; «a Er, encara no fa 40 anys, les dones s'aplegaven en algunes cases, per economia de llum i calefacció, a fer el +*vetller*? és a dir a fer anar lleugeres les llargues broques de fusta, bo i fent mitjons i mitges, mentrestant que la llengua no reposava; --- a Ger --- al que en deien un *rall*», Pau Vila (*La Cerdanya*, p. 18). En sentit més general: «Tota sola feu la *vetlla*, / muller lleial? / Tota sola feu la *vetlla*, / viudeta igual? / ---No la faig jo tota sola, / Comte N'Arnau, / no la faig jo tota sola; / valga'm Déu: vall!». «Tirant scrivi la letra de stil següent —Atesa ['assolida'] l'ora que totes les coses prenen repòs, sinó yo sol, que fas la *vetla*, pensant --- de Vostra Altesa, he oyt ---», Jo Martorell (Ag. III, 122).

«L'estada que la gent de les romeries feien al temple --- per guardar el sant, des que el sol se ponía el dia anterior a la festa» (Mall., DAG.); cf. «la sperança / d'haver criança / --- / volta la proa / als santuaris / --- perquè sa spera / no fos frustrada: / --- / cercar 35 les *vetles*, / ermites, *celles*, / cada dissapte / ---»; «veig la beguina, / salta-martina / de *cella* 'n *cella*, / de *vetla* 'n *vetla*, / gira-mantells, / pica-martells, / disputadora / ---», JRoig (*Spill*, 4703, 14620).

I en usos moderns locals: «passant la nit en *vetla* 40 ---», MGadea (*T. del Xè* II, 79): en efecte, del Xúquer enllà la pronúncia geminada *ll* reprèn vigorosament (mentre que a l'Horta són molts que ho redueixen malauradament a *l*). *Les Monges de la vellla*, reputat convent de la ciutat de Valls (1964). A l'alta Ribagorça, 45 'la vigília' o 'la revetlla': «la *bellla* de *Say Guan*, los fallaires van a fer el *faró* a la Crenxa de Dalt» Montanui (1957).

Vetllada [Busa-N., Lacav.]: «Astre benigne de la nit callada, / de mas tristesas consolant figura, / de mas *vetlladas* única temprança, / pàlida lluna!», bells versos de Ramon López Soler, que ja preluïen, en l'any 1820, el crit de despertada de la poesia i la llengua literària moderna (ben comentats per Montoliu, B. C. *Aribau*, 187) i ara per Joan Fuster. A l'Alt Pa- 55 llars donen aquest nom (la *belllada*) al «temps que es passa vora el foc, a l'hivern, abans d'anar al lli» (Tor de V. Ferrera, 1932).

+*Vetlladament* adv. 'per mitjà de vetlles' (*veyladament* en l'*Art de bé morir* [S. XV], a-7-v.º, DAG. s. v. 60

vell-). *Vettable*. *Vetllador* [S. xv, *Collacions*, DAG.], Busa-N., DTO. 1670. *Vetllaire* 'infermer' (Vallespir, DAG.). *Vetllant* 'vigilant' (Eiximenis i *Collacions*, DAG.); *vetllament*. *Vetllatori* 'revetlla distreta' mall. (a l'Arg. i altres països americans diuen *velorio* la vetllada col·lectiva que fan els amics en una casa, on hi ha un cos present, i els puristes voldrien dir-ne allí mateix un *velatorio*, però aquest no és popular). *Vetleria*.

Desvetllar [Busa-N., 1507]: «*desvetllar-se*: pervigilare; *desvetllada* (*cosa*): pervigil, -ilis». Mentre que a l'E. Mj. es troba generalment *esvetllar*, d'acord amb fr. *e(s)veiller*, it. *svegliare*, oc. *esvelbar* [c. 1200, *Diètica*, Appel, *Chr.*, 114.17; i també algun cas d'oc. ant. *desvelbar*]: és, doncs, el ll. E(X)VIGILARE, influït per la *d*- de *despertar*; veg. el bàsic i magistral estudi de Jud sobre tot el conjunt romànic, RLiR II, 1926, 184ss., 198ss. (i ací *DESPERT*). En la tradició lexicogràfica cat. es consolida la variant *desvetllar* des del Lacavalleria.

A l'E. Mj. coexisteixen (*d*)*esvetllar* i *despertar* en català des dels orígens, en llurs esferes peculiars.

En el català central, i en l'ús comú de la llengua, es fa avui una distinció de matís entre *despertar* en el sentit bàsic, i *desvetllar*, menys usat, i *desvetllar-se* una mica més, junt amb *desvetllat*: en el sentit que aquest es diu amb el valor de 'llevar la somnolència', 'despertar del tot': «jo m'ensopia, però el café, les mirades d'ella, etc., m'han *desvetllat*», «no t'entretrenguis, home, *desvetllat*, i portaré una tassa de caldo». «Així 30 les hores, en ses dances belles, / el ritme van seguint de les estrelles / que en giravolta eterna rodejan la polar; / mes, canta 'l gall, y dançan més alegres / y, d'ombra alçant los cortinatges negres, / ab cants d'abada ajudan la terra a *desvetllar*», *Canigó* I, 23f. «Fou una pàtria, va morir tan bella / que mai ningú no la gosà enterrar: / damunt de cada tomba, un raig d'estrella, / sota de cada estrella un català; / tan a la vora de la mar dormia / aquella son tan dolça de la mort, / que les sirenes dia i nit oïa / com li anaven *desvetllant* el cor / --- Foc nou, baixa del cel i torna a pendre: / ja ha arribat l'hora d'esventar la cendra, / oh pàtria de les **TOMBES FLAMEJANTS!**», Ventura Gassol (1919). «Conec que té son, Albert... A veure si-l *desvetllo*», NOLLER (*Vilaniu*).

Es doncs sovint transitiu. Però encara més sovint refl.: «S'atterra 'l meu imperi, que n'atterrà tants d'altres! / aquell que a nostres passos *se desvetlla* en Orient, / ab nou alè de vida, de mi y de tots nosaltres / darà les cendres, ossos y anomenada, al vent», *Atl.* II, 45b. «La Toneta --- reya forsadament, deya que era son lo que tenia, y procurava *desvetllar-se* menjant ben de pressa», NOLLER (*Pap.*, 35).

Però a l'E. Mj. la inicial antiga (avui ben enterrada) sembla constant, tant en la forma tr. com refl., com en participi: «a *esvetllar* aquell hom qui dormia se covenia tocar o cridar», Llull (*Merav.*, NCL. IV, 230). «--- Fóran --- *asvetllats* e no s'adormíran puyxs», Reixac (*Q.*, 112.15); en ross. almenys i en el sentit moral, era encara la forma usual a fi S. XVI: «lo enemich francès, qui de continuo està *esvetllat* com porà devo-